

ازنگا سے دیکر

حج‌گزاری در کشور لبنان

مدیریت کلان

اداره حج در کشور لبنان، توسط بخش خصوصی انجام می‌شود و «مجلس شیعی» و «دارالفتوی»، تحقیقات و پژوهش‌های مربوط به حج و نیز تهیه دستورالعمل‌های اجرایی را بر عهده دارند. کاروان‌داران و مجریان حج، توسط همین دو نهاد در دوره‌های آموزشی طراحی شده حضور می‌یابند و پس از آن در یک آزمون شرکت می‌کنند و در تمامی دوران حج؛ چه قبل از سفر و چه در حین موسم، مجلس شیعی و دارالفتوی بر روند عملیات نظارت دارند.

تورهای زیارتی - سیاحتی و افراد و

مؤسسات با تجربه و شرکت‌های دینی و مستقل بخش خصوصی، با هدایت مجلس شیعی و دارالفتوی، اجرای امر حج را عهده‌دار هستند.

پیشتر طبق شرایطی که سازمان کنفرانس اسلامی وضع کرده بود، به ازای هر یک میلیون نفر جمعیت کشور، یک هزار نفر به حج مشرف می‌شدند، لیکن از سه سال پیش به صورت استثنایی، این شرط برای کشور لبنان لغو شده و اکنون دولت، تعداد حجاج اعزامی در هر سال را تعیین می‌کند و سعی و اهتمام بر این است که به همه متقاضیان لبنانی اجازه تشرّف داده شود.

شرکت‌های خصوصی از طریق

رسانه‌های گسترده در لبنان و نیز تبلیغات بازرگانی، فراخوان زائران برای ثبت نام را انجام می‌دهند و دولت در این زمینه هیچ نقشی ندارد؛ خواهانی که علاقمند به انجام حج هستند، باید همراه یکی از محارم خود ثبت نام کنند مگر اینکه از سن آنان ۵۰ سال و بیشتر گذشته باشد. شرکت‌ها و مؤسسات خصوصی ثبت نام از حجاج را به صورت غیرمتمرکز انجام می‌دهند.

در کشور لبنان امتیاز ثبت نام قابل واگذاری به شخص دیگر نیست و متقاضی به هر دلیلی اگر نخواهد مشرف شود، باید انصراف خود را اعلام کند. در این کشور به هیچ نهاد و یا ارگان دولتی و یا نوابغ و مخترعان و مکتشفان سهمیه خاصی تعلق نمی‌گیرد و هرکس که تمایل اعزام داشته باشد، می‌تواند در هر سال که بخواهد ثبت نام کند.

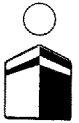
دولت در این کشور هیچ مساعدتی را به بخش خصوصی برای امر حج معمول نمی‌دارد و به زائران یا مدیران کاروان‌ها، هیچ‌گونه یارانه‌ای را نمی‌پردازد بلکه از آنان مالیات حج هم دریافت می‌کند.

هزینه حج بستگی به کیفیت کاروان

دارد و مبلغ آن بین ۱۴۰۰ تا ۲۵۰۰ دلار در نوسان است. دولت فقط پنجاه هزار لیره لبنانی (معادل ۳۷ دلار) از هر زائر برای صدور گذرنامه دریافت می‌کند و زائر هزینه کلی را به مجری حج؛ یعنی بخش خصوصی می‌پردازد.

از مجموع مبلغ دریافتی از زائر، ۳۰۰ دلار در عربستان به بانک پرداخت می‌شود و پانصد دلار نیز هزینه رفت و برگشت با هواپیماست و مبلغ باقی مانده در اختیار مدیر کاروان است تا هزینه‌های حین موسم را انجام دهد. تعیین مبلغ پرداخت، رقابتی نیست و تعریف مشخصی دارد. تفاوت مبلغ دریافتی از زائران، مربوط به میزان استفاده آنان از خدمات است و زائران برای مشرف، مبلغ یکسانی نمی‌پردازند. در اینگونه حج‌گزاری که خصوصی است، زائر فقط کارهای اداری را تا هنگام ثبت نام در کاروان بر عهده دارد و پس از اینکه کاروان تشکیل شد و زائران را ثبت نام کرد، بقیه کارها بر عهده مسؤلان کاروان‌ها است که اعضای آن معمولاً افرادی با تجربه هستند و در آزمون نهادهای دینی توفیق داشته‌اند. برای کاروان‌های لبنانی تعداد زائر تعریف

نشده و مدیران از حیث تعداد نفرات، با محدودیت مواجه نیستند. مهم‌ترین هدف کاروان‌داران از تشکیل تورهای سیاحتی و زیارتی و یا تشکیل کاروان‌های حج تجارت است و تجربه و شناخت آنان از کار، حرف نخست را می‌زند و دولت هیچ نقشی در معرفی آنان ندارد. زائر هیچگونه امکاناتی را با خود به عربستان منتقل نمی‌کند بلکه کاروان‌دار تمامی نیازهای زائران را از مقصد خریداری می‌کند.

در لبنان ثبت نام حج و معرفی زائران به کاروان‌ها از ماه رجب آغاز می‌شود و دولت صدور گذرنامه و مجوز خروج از کشور را قبل از ماه مبارک رمضان پایان می‌دهد.

گذرنامه و ویزا

گذرنامه زائران لبنانی فقط برای حج صادر می‌شود و قابلیت استفاده دیگر ندارد. مرجع صدور گذرنامه نیروی انتظامی است. صدور گذرنامه غیرمتمرکز است و توسط مراکز مختلف نیروی انتظامی و به درخواست کاروان‌دار لبنان انجام می‌شود. گذرنامه‌ها پس از صدور توسط کاروان‌دار به

سفارت عربستان منتقل و این سفارتخانه نیز کلیه ویزاها را قبل از ماه ذی‌حجه صادر می‌کند.

انتقال زائر به عربستان (هوایی، زمینی و دریایی)

دولت لبنان از سه سال پیش، تشرّف زائر از طرف مرزهای زمینی را ممنوع کرده و از آن زمان تا کنون تمامی زائران تنها از راه هوا به عربستان عزیمت می‌کنند. هر زائر پانصد دلار برای رفت و برگشت به عربستان می‌پردازد و دولت در این زمینه هیچ مساعدتی نمی‌کند و یارانه‌ای نمی‌پردازد و همه مسؤولیت‌ها در این زمینه به عهده کاروان می‌باشد. شرکت هواپیمایی لبنان بر اساس ظرفیت کاروان‌ها و تعداد زائران هر کاروان پروازها را تنظیم می‌کند. پروازهای تمام زائران از بیروت به جدّه است و برخی از زائران که پس از اتمام مناسک حج به مدینه می‌روند، بعضی مسیرها را با هواپیما تردد می‌کنند. مجموعه عملیات پروازی رفت و برگشت دو هفته به طول می‌انجامد و برای این کار تنها از ناوگان هوایی لبنان استفاده می‌شود.

سال‌های قبل، زائران لبنانی از راه

زمینی و به وسیله اتوبوس از طریق کشور اردن به عربستان می‌رفتند.

گمرک (ارز و سوغات)

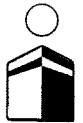
زائران لبنانی برای خروج از کشور، مبلغی را به دولت نمی‌پردازند. در فرودگاه بیروت بازرسی بدنی به دقت انجام و گاهی اوقات برای این کار از سگ‌ها نیز استفاده می‌کنند. زائران نمی‌توانند جنسی را برای فروش در عربستان از کشور خارج کنند؛ چون لبنان یک کشور مصرفی است و کالایی برای صادر کردن ندارد، اما زائران به عنوان سوغات، چیزهایی مانند پوشاک، صنایع دستی، پتو، تسیح و اسباب بازی می‌خرند و به کشورشان می‌برند. تعیین میزان وزن و مبلغ کالاهای وارداتی، طبق ضوابطی است که هواپیمایی تعیین می‌کند و گمرک نیز در وارد کردن کالا در چارچوب وزن و مبلغ تعیین شده هیچ دخالتی ندارد و برای زائران زحمتی ایجاد نکرده و هیچ مبلغی هم دریافت نمی‌کند. در لبنان تمامی بار و وسایل زائران همراه با پرواز آنان به بیروت منتقل می‌شود. زائران در بردن ارز محدودیتی ندارند و خرید و فروش ارز

هم آزاد است. دولت هیچ دخالتی در تأمین ارز زائران ندارد و هیچ یارانه‌ای هم نمی‌پردازد. زائر لبنانی ارز خود را به مصارف شخصی و خرید سوغات اختصاص می‌دهد.

فرودگاه جده (حمل و نقل داخل عربستان)

زائران لبنانی شش تا دوازده ساعت در فرودگاه جده باقی می‌مانند و استقرار و پذیرایی آن‌ها توسط کاروان صورت می‌گیرد و نحوه پذیرایی نیز با سلیقه خود کاروان‌هاست و سرانه معینی برای آن تعیین نشده است. پس از اتمام مهلت استقرار، زائران به وسیله اتوبوس به مکه یا مدینه منتقل می‌شوند. در بین راه، از زائران به انحاء مختلف پذیرایی می‌شود. در این پذیرایی‌ها حتی ممکن است از غذاهای پخته هم استفاده شود؛ زیرا آشپز، همراه کاروان است. مسئول کاروان برای انتقال زائران به مسجدالحرام و مسجدالنبی، خودرو اجاره می‌کند و مبلغی که برای آمد و شد درون شهری زائران در نظر گرفته می‌شود حدود صد ریال سعودی است.

مسکن

اجاره برخی از منازل سالانه است و برخی نیز برای موسم اجاره می شود. اجاره کردن، بر عهده مدیران کاروان‌هاست و دولت هیچگونه مسؤولیتی در این زمینه ندارد. بسیاری از منازل به صورت تلفنی اجاره می شود. معمولاً کاروان‌های لبنانی در منطقه عزیزیه ساکن می شوند و اجاره منازل دستورالعمل خاصی ندارد.

گفتنی است منازل به صورت مبله و با تمامی امکانات اجاره می شود و امکانات مربوط به تغذیه نیز توسط کاروان تأمین می گردد و زائران تنها وسایل شخصی مورد نیاز را به عربستان منتقل می کنند.

زائران به صورت تمام وقت از محل اسکان استفاده می کنند و بیشتر منازل به صورت سالانه اجاره می شود و تقریباً برای هر سال هفتاد هزار ریال سعودی سرانه مسکن تعیین شده است. پرداخت اجاره بها قاعده مشخصی ندارد و مبتنی بر توافق طرفین است. سرانه مساحت هر زائر نیز قانون خاصی ندارد. در اتاق‌ها زنان و مردان و حتی زوجین به صورت جدا هستند.

زائران لبنانی، پس از انجام مناسک

حج همگی به مدینه منوره مشرف می شوند ولی در مجموع، سفر هر زائر لبنانی میان ده تا پانزده روز به طول می انجامد.

تدارک و تغذیه

تغذیه زائران لبنانی از روند واحدی تبعیت نمی کند. برخی کاروان‌ها غذا و سرویس در اختیار زائر قرار می دهند ولی برخی کاروان‌ها عهده دار سایر خدمات هستند و خود زائر غذای مورد نیازش را تهیه می کند و نوسان مبلغ پرداختی به کاروان‌ها بیشتر از همین مسأله ناشی می شود.

در سطح مکه و مدینه، توسط دولت لبنان و با همکاری بخش خصوصی رستوران‌هایی راه اندازی شده است که به زائران لبنانی غذای مناسب با ذائقه‌شان ارائه می کنند. کاروان‌هایی هم هستند که غذاهای آماده و بسته بندی شده همراه خود می برند. بعضی از اقلام غذایی مورد نیاز زائران به صورت گرم تهیه می شود. آب شرب مورد نیاز آنان نیز به صورت بهداشتی است.

زائران کشور لبنان، همزمان با پیگیری امور اعزام خود، توسط مراکز پزشکی معاینه شده و کارت واکسن دریافت می‌کنند. آنان در قبال بیماری‌های مسری واکسینه می‌شوند و زائرانی که دارای بیماری‌های حاد و مزمن هستند، اجازه سفر به عربستان را ندارند.

لبنان هیچگونه امکانات درمانی در عربستان ندارد و از خدمات دولت سعودی بهره‌مند می‌شود. برخی از زائران بیمار، داروهای مصرفی خود را به همراه می‌برند و کاروان‌ها نیز تنها داروهای مسکن در اختیار دارند که به هنگام نیاز و با تجویز پزشک‌انی که در کاروان‌ها به عنوان زائر حضور دارند به زائرین ارائه می‌کنند. حتی در ایام تشریق نیز لبنانی‌ها هیچگونه امکانات درمانی و بهداشتی در خیمه‌های خود به پانمی‌کنند و از آن مهم‌تر، برنامه خاصی نیز برای رعایت مسائل بهداشتی وجود ندارد و برای زائران نیز آموزشی در این زمینه اعمال نمی‌شود. برای زائران لبنانی مبلغی به عنوان سرانه پزشکی و یا بهداشت و درمان وجود ندارد.

همانگونه که اشاره شد حجاج لبنانی در طول سفر، از امکانات دولت سعودی بهره می‌گیرند و هیچگونه امکانات بیمه و خدمات درمانی برایشان وجود ندارد.

آموزش

تلویزیون المنار لبنان، قبل از اعزام زائران، مناسک حج را طبق فتوای رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای - مَدَظَلَه العالی -، به زائران آموزش می‌دهد. این آموزش‌ها از یک ماه قبل از سفر آغاز و تا هنگام عزیمت زائران ادامه می‌یابد. علاوه بر آن، در هر کاروان یک روحانی با تهیه ماکت به آموزش مناسک می‌پردازد و تا پایان سفر، زائران را همراهی می‌کند و برای تأمین هزینه‌های روحانی کاروان، مبلغی از زائران دریافت می‌شود. تنها هزینه آموزش که زائر می‌پردازد همین مبلغ است. نهادی که مسئولیت آموزش زائران را بر عهده دارد، حزب الله لبنان است. آموزش‌ها متمرکز نیست بلکه برای این کار یک شبکه ارتباطی طراحی شده است. تنها امکان رسانه‌ای برای

اعمال آموزش تلویزیون المنار است. برای استفاده بیشتر زائران، جزوه مناسک و ادعیه تهیه و میان زائران توزیع می‌گردد و خود زائران در این مدت مسئولیت خاصی را عهده‌دار نیستند. برای مجریان حج آموزش خاصی وجود ندارد. البته آنان از میان افراد مجرب انتخاب می‌شوند.

تشکیلات اجرایی حج

بعثة لبنان در حج، نمادین و

تشریفاتی است. دولت برای نظارت بر روند حج، ستادی را تشکیل می‌دهد. انتخاب اعضای ستاد که میان چهل تا پنجاه نفر است، توسط خود دولت انجام می‌شود. گزینش مدیران کاروان‌ها توسط محافل اسلامی کشور است. بیشترین همت آنان، صرف انجام مناسک زائران می‌شود و در قبال تشکیلات دولت هیچ مسئولیتی ندارند و از کار آنان نیز ارزیابی صورت نمی‌گیرد^۱

۱- این مقاله توسط خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران به نگارش درآمده است.